

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. Dr. A. B. A. VAN KETEL, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF, M. PIMENTEL EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: Drs. ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPER — LITERATUUR: Drs. S. KLEEREKOPER — BESLECHTE GESCHILLEN: PROF. Mr. CH. ZEVENBERGEN — UIT DE FINANCIËLE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITENLAND: Ch. HAGEMAN, Drs. A. TH. DE LANGE — EFFICIENTIE: R. W. STARREVELD — BELASTINGVRAAGSTUKKEN: W. WESTRA — NIEUWS INZAKE WETGEVING, RESOLUTIES EN BESLISSINGEN OP HET GEBIED DER BELASTINGEN: Mr. Dr. E. TEKENBROEK — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT LITERATUUR: Mev. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD, J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

BUITEN DE VASTE RUBRIEKEN WERDEN IN DE BEIDE VORIGE JAARGANGEN BIJDRAGEN GEPLAATST VAN Dr. O. BAKKER, Drs. F. Th. BEDEAUX, W. N. DE BLAËY, Ir. A. L. TER BRAAKE, F. F. VAN DOORNE, P. N. GLAVIMANS Jr., Drs. A. M. GROOT, E. GOUDSMIT, Drs. J. F. HACCOÛ, J. H. HAGEMAN, Ir. H. VAN HEYST, Th. v. HOORN, W. C. KOPPENBERG Jr., C. H. A. J. JANSSENS, A. J. VAN NOORDWIJK, J. J. M. H. NYST Mr. L. M. M. NYST, JAMES POLAK, A. RITZ, Dr. M. J. H. SMEETS, F. SWART, W. J. TOMBE, Drs. W. P. DEN TURK, e.a.

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADRIJK IS GEORLOOFD. ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS.

VERSCHIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. — MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHELEN
JAARGANG

INHOUD:

Administratieve ordening van Nederland	blz.	17
door I. Roet Jzn.		
Reconstructie van Naamlooze Vennootschappen	„	22
door J. J. M. H. Nijst		
De bankwet en de benoeming van bankreviseurs in Bel- gië	„	24
door E. Goudsmit		
Uit de Financiële Huishouding der Overheid	„	26
Red. J. H. Textor		
XIII. Nogmaals: Taxatie bij grondbedrijven door J. H. Textor		
Uit het Buitenland	„	27
Red. Ch. Hageman en Drs. A. Th. de Lange		
Recht op uitvoering van een ontvangen opdracht — „Pretty” Balance Sheets		
Boekbespreking	„	28
Publieke en semi-publieke ondernemingen van Dr. B. van den Tempel Jzn, door J. H. Textor		
Nederl. Instituut van Accountants	„	30
Examen Accountancy C Nov. 1935		

ADMINISTRATIEVE ORDENING VAN NEDERLAND ¹⁾

§. 1. *Wat is administratieve ordening en welk doel wordt ermee beoogd?*

„Ordening” is een woord, dat tegenwoordig op ieders lippen is. Men spreekt over „Economische ordening”, „Ordening van het Bedrijfsleven”, enz. Hierdoor heeft het woord „Ordening”, dat op zichzelf niets anders dan het begrip „organisatie” aangeeft, een zeer bijzondere betekenis gekregen. Desniettemin loopen de interpretaties van wat onder dit begrip moet worden verstaan zeer uiteen. Het spreekt vanzelf, dat hierbij de politieke overtuiging een zekere rol speelt. Men kan zich n.l. het begrip „Economische ordening” indenken, zoowel bij behoud

¹⁾ Een verdere uitwerking van hetgeen door ondergeteekende op den laatsten Accountantsdag van het N. I. v. A. in de debatten te beide is gebracht.

van het huidige productiestelsel, als bij vervanging daarvan door een meer planmatig opgezette volkshuishouding, waarbij de rol van het particulier initiatief ten deele, grootendeels of zelf geheel wordt beknót. Ofschoon naar onze meening een maatschappij van menschen nimmer zal kunnen worden „geconstrueerd”, zooals een machine door den ingenieur, duidelijk is het, dat hoe meer het particulier initiatief wordt uitgeschakeld, des te automatischer de ordening uiteindelijk wordt. Of desondanks een maatschappij, waarbij wel ruimte is overgelaten voor het particulier initiatief, niet toch te prefereren moet worden geacht, is een vraag, die wij hier principieel buiten beschouwing wenschen te laten.

Volgens zijn Inleiding voor den laatsten Accountantsdag van het Ned. Inst. v. Acc. ²⁾ acht *Prof. Mr. P. Lieftinck* economische ordening in de tegenwoordige maatschappij onvermijdelijk, omdat enerzijds de werking der vrije concurrentie en -prijsvorming — hoe onmisbaar op zichzelf — tot sterke evenwichtsverstoringen leiden, anderzijds het streven naar concurrentiebeperking van de zijde van ondernemers en arbeiders geen beter resultaat oplevert. *In het bijzonder acht Prof. Mr. L. „ordening” noodzakelijk voor de bestrijding van verschillende soorten werkloosheid.*

Hierbij worden verschillende maatregelen genoemd, die deels ook zonder bijzondere statistische gegevens mogelijk zijn, zooals — in gevallen van z.g. structureele werkloosheid, waarbij een te hoog prijs- en inkomenspeil de „Konkurrenzfähigkeit” van een land verzwakt — medewerking tot verhooging der productiviteit van den arbeid. Doch meestal heeft de Overheid naast algemeene maatregelen en het doen van bemiddelingspogingen bij conflicten tusschen werkgever en -nemer resp. tusschen werkgevers onderling (kartelovereenkomsten), bijzondere regelingen te treffen, waarvan feitelijk de draagwijdte zonder behoorlijk en recent cijfermateriaal niet kan worden overzien. Hoe zou men anders kunnen bereiken, hetgeen *Prof. L.* zelf aangeeft, als „balanced economy”, overeenkomstig *Clark*, waarbij

„the businesscycle as we know it would have ceased to exist, or would be limited to rather mild fluctuations.

²⁾ „Kan ordening der voortbrenging bijdragen tot instandhouding en vermeerdering der werkgelegenheid?” Zie „de Accountant” No. 9.

„It would be a state in which productive powers and „productive opportunities would be reasonably matched, „and there would be no great discrepancies between supply and demand, and no great wastes of productive „powers for lack of opportunity to use them”.....

één en ander dus zonder te vervallen in een „Planwirtschaft”, waarin het particulier initiatief opzij geschoven is? Eenige voorbeelden, ontleend aan bovengenoemde Inleiding, betrekking hebbende op „ordering” ter bestrijding van z.g. *conjuncturele werkloosheid* ter illustratie:

- 1e. Beoordeelen in hoeverre handelwijzen van ondernemerscombinaties in strijd zijn met het algemeen belang en zoo ja de middelen tot bestrijding dezer euvelen. ³⁾
- 2e. Medewerking tot versnelling resp. vertraging van het aanpassingsproces naar gelang verstarring resp. te groote schokken verwacht worden. ⁴⁾
- 3e. Activering van productieve krachten in tijden van depressie door uitvoering van publieke werken, doch tevens door steunverlening aan particuliere bouw- en vernieuwingsplannen ⁵⁾. Vooral bij het laatste zal een schatting van de bestaande mogelijkheden, welke slechts op grond van recente gegevens kan geschieden, niet gemist kunnen worden.

Bij de bestrijding van „*structurele werkloosheid*” door snel opkomende buitenlandse concurrentie in bepaalde bedrijfstakken noemt *prof. Lieftinck* verschillende remedies, waarbij tevens de opmerking:

„wat het meest juiste is, hangt af van de *concrete omstandigheden* ⁶⁾).

Dit beteekent o.i. ook: „hangt af van de cijfers”, waarbij dan stilzwijgend verondersteld moet worden: „indien recent en beschikbaar!”

Trouwens, in de Inleiding zelf heeft *Prof. Mr. Lieftinck* zich zeer positief omtrent het probleem der verschaffing van gegevens voor de leidende instanties in het economische leven uitgesproken met de woorden: „Op dit gebied ontbreekt nog zeer veel en is verbetering dringend noodig” ⁷⁾.

Deze verbetering nu, is hetgeen door ons beoogd wordt met *administratieve ordening*.

Administratieve ordening heeft n.l. tot doel de maatschappij meer gereed te maken voor economische ordening. Zij moet de bestuurbaarheid, alsmede het algemeen economisch welzijn van het land vergrooten, door het speculatieve, het „improviserende” element zooveel mogelijk uit te schakelen ⁸⁾. Meer gepreciseerd: *Zij moet een organisch verband leggen tusschen de individuele boekhoudingen eenerzijds en de economische statistieken anderzijds* ⁹⁾.

³⁾ Vergelijk pag. 29 van bovengen. Inleiding.

⁴⁾ T.a.p. pag. 33.

⁵⁾ T.a.p. pag. 35.

⁶⁾ T.a.p. pag. 36.

⁷⁾ T.a.p. pag. 27.

⁸⁾ T.a.p. pag. 21: „Moge het schijnen.....” enz. Zie ook de mondelinge toelichting, afgedrukt in „de Accountant” No. 11, pag. 18:

„En dit is naar mijn meening niet een bloote wenschelijkheid, „maar een volstreekte noodzakelijkheid, omdat de keuze niet „gaat tusschen vrije prijsvorming en ordening, maar omdat de „keuze, waarvoor wij op het oogenblik staan, is: *improvisatie of ordening*.” (curs. van ons).

⁹⁾ In ons debat op den Accountantsdag merkten wij op, dat de administratieve ordening aan de economische ordening vooraf moet gaan. De Inleider antwoordde hierop, dat „men zooveel mogelijk moet streven naar administratieve ordening, maar met de economische ordening mag men niet wachten, tot de administratieve voltooid is.” Wij vermoeden, dat *Prof. Lieftinck* hiermede in het bijzonder dacht aan die reeds hierboven genoemde ordenende maatregelen van de Overheid, die ook — althans in hoofdzaak — zonder bijzondere statistische

Just om het probleem op zijn *moelijkst* te stellen, zullen wij in het thans volgende de „economische ordening” opvatten volgens hen, die zich stellen op het standpunt eener handhaving — in groote trekken — van het huidige productiestelsel, dus met behoud van het particulier initiatief. Bij een oplossing van ons probleem op deze wijze is dan automatisch de oplosbaarheid daarvan bewezen voor hen, die het particulier initiatief méér aan banden willen leggen.

Intusschen zou het vrijwel overbodig zijn, de juistheid aan te toonen van onze stelling, — die blijkbaar ook door *Prof. Lieftinck* en naar ons bekend is, door vele andere vooraanstaande economen wordt ingenomen — dat ten behoeve van een goede economische ordening verbetering der economische voorlichting, dringend noodig is, ware het niet, dat juist ten aanzien van het geloof aan verbetering nog zooveel scepticisme valt te overwinnen.

Scepticisme nu, is gerechtvaardigd in die gevallen, waarbij zeer groote moeilijkheden te duchten zijn, bij de oplossing van problemen, zonder welke oplossing men zich „desnoods ook vol tevreden zou kunnen stellen”. Scepticisme is eveneens gerechtvaardigd, indien een probleem, dat weliswaar dringend oplossing behoeft, eenvoudig *onoplosbaar* is. Beide soorten van scepticisme moeten echter overwonnen worden, omdat:

- 1e. het probleem der administratieve ordening, hoe ook, *moet* opgelost worden,
- 2e. deze oplossing — zij het met zeer veel gemeenschappelijke inspanning — o.i. wel degelijk te vinden is.

In het thans volgende zal dit nader worden aangetoond.

§ 2. De onmisbaarheid eener Administratieve Ordening.

De economische wetenschap is sinds een aantal jaren met een nieuwe loot verrijkt, welke de naam heeft gekregen van bedrijfshuishoudkunde. Nu blijkt deze bedrijfshuishoudkunde over een veel mooier waarnemings-instrument te kunnen beschikken, dan haar moeder, de sociale economie. Immers, de private economie heeft zich kunnen ontwikkelen, mede dank zij het waarnemings-instrument, dat zij bezit in den vorm van de administraties van de Overheid en het particuliere bedrijf.

De sociale economie daarentegen kent in hoofdzaak alleen algemeene gegevens omtrent prijzen, loonen, handel enz., die in indexcijfers, prijs- en loonbewegingen tot uiting komen, welke gegevens overigens geheel los van elkander staan en dus onderling niet aansluiten; ook omvatten zij slechts een gering deel van al hetgeen in het sociaal economisch leven omgaat.

Indien men met dergelijke gegevens het beheer van een groot concern zou moeten voeren, dan vreezen wij, dat hiervan niet veel terecht zou komen. Het is zonderling, dat men met dergelijke, geheel ontoereikende gegevens, echter wel meent te moeten volstaan bij de veel en veel meer omvattende en oneindig ingewikkelder ordening van het economisch leven.

Men heeft zich evenwel aan het idee gewend, dat het nu eenmaal moeilijk anders kan en rekent den bestuurders van stad en land misgrepen niet aan, die een leider van een concern

gegevens mogelijk zijn. Wij bedoelden onze uitspraak niet zoo „absoluut”, als *Prof. L.* dit heeft opgevat, doch in ieder geval wel zóó, dat — en dit zal *Prof. L.* blijkens zijn mondelinge inleiding en repliek wel volkomen met ons eens zijn — men zonder voorafgaande administratieve ordening op menig gebied (noodgedwongen natuurlijk) blijft „improviseren”! Reden temeer, om met de administratieve ordening haast te maken. Dat men intusschen „niet in het wilde weg administratief kan ordenen”, spreekt vanzelf. Dit artikel behandelt slechts algemeene richtlijnen. Voor het overige zullen uiteraard de speciale administratieve behoeften, zooals deze voortspruiten uit de behoeften aan economische ordening in eerste instantie van invloed zijn op de keuze der te verzamelen cijfers.

tot aftreden zouden nopen, zoo niet in talrijke schadevergoedingsproeessen zou wikkelen. De uitwerking dezer misgrepen is er echter niet minder funest om. Zij baant den weg voor de „politiek” in de ongunstigste beteekenis van het woord. Bij het besturen van stad en land zouden feitelijk de nuchtere eijfers de eenige objectieve maatstaf moeten vormen, doch deze zijn onbetrouwbaar en onvolledig. Hierdoor worden „belangspheeren” geschapen en wordt het voor den bestuurder een doolhof, waarin subjectief inzicht de voornaamste gids is.

Zoolang — in vroegere decennia — het „laissez faire laisser aller” vrijwel de eenige „richtsnoer” was voor de leiding der Staathuishouding, deed zich gemis aan een behoorlijk functioneerend waarnemingsinstrument in het maatschappelijk verkeer niet zoozeer gevoelen, omdat een eventueele slechte gang van zaken — naar de destijds zeer verbreide opvatting — een onvermijdelijk correctief was, als gevolg van de wetmatigheid in het maatschappelijk gebeuren. „Niet onze handen hebben dit bloed vergoten” konden destijds de Staatsbestuurders zeggen. Nu echter — al of niet tegen onzen wil — de staatsbemoeiingen geleidelijk aan van grooter omvang zijn geworden en menschenhanden bewust ingrijpen in den loop der economische samenleving, stijgt hiermede evenredig onze verantwoordelijkheid voor hetgeen mis gaat. Wij schrijven met opzet *onze* verantwoordelijkheid, want het gaat niet aan, bij het huidige staatsbestel, alle verantwoordelijkheid op de staatsleiding te schuiven.

Wij zijn er stellig van overtuigd, dat slechts met behulp van een adequaat waarnemingsapparaat de draagwijdte van „ordenings”maatregelen kan worden overzien. „Improviseren” immers staat gelijk met het schieten in de lucht, ter beteugeling van ongeregelheden, waarbij onschuldigen getroffen worden door verdwaalde kogels. Den lossen van het schot treft geen blaam, want hij moest schieten en wilde niemand treffen, maar het systeem

Zoo is het dan ook *ons aller* taak, dit systeem te wijzigen. Met het groeien van den aandrang tot en den omvang der economische „ordering” zal het gemis eener „administratieve ordening” steeds sterker worden gevoeld. Groeit deze laatste niet mee, dan laden zij, die middelen tot verbetering meenen te kunnen aanwijzen en daartoe niet medewerken, wel een zéér groote moreele verantwoordelijkheid op zich!

§ 3. Wat administreert de gemeenschap thans?

Indien in volgende paragrafen een schets wordt gegeven van het werk, dat ten behoeve van een werkelijke administratieve ordening zou moeten worden verricht en wij daarbij zien, welk een omvang een dergelijk plan zou hebben, dan willen wij vooraf er tegenover stellen, wat momenteel ge- en ver-administreerd wordt.

Volgens de gegevens, gepubliceerd door het Centr. Bur. v. d. Stat. waren in Nederland in 1930 ca. 180.000 administratieve krachten werkzaam. Daarenboven 150.000 winkeliers, 60.000 winkelbedienden en 60.000 loopers en magazijnbedienden, die ook ten deele administratief werk verrichten. Inclusief de bijkomstige kosten schatten wij op grond hiervan, *dat zeker meer dan f 500 miljoen per jaar aan administratie wordt uitgegeven*. Wat wordt hiervoor verricht?

Naast het voorbereiden en samenstellen van boekhoudkundige overzichten (soms zeer gebrekkig) ten behoeve van de huishoudingen zelve worden een aantal overzichten verstrekt ten behoeve van de Overheid of andere leidende instanties. Vaak genoeg worden vrijwel dezelfde gegevens telkens in een anderen vorm vereischt — een zeer improductief werk! — zooals de loonlijsten ten behoeve van den fiscus (inkomstenbelasting), ten behoeve van de ongevallenwet, ten behoeve van de

ziektewet, nog afgezien van het systeem der rentezegelboekjes, hetgeen feitelijk wederom neerkomt op een soort loonadministratie. Daarenboven zijn vaak allerlei loonopgaven noodig ten behoeve van vak- en werkgeversverenigingen en voor statistische bureau's. In al deze gevallen wordt het ingeleverd cijfermateriaal statistisch verwerkt, doch steeds zoodanig dat onderlinge vergelijking vrijwel uitgesloten is, omdat elke instantie geheel op eigen gelegenheid werkt.

Minstens even inefficiënte toestanden gelden ten aanzien van de goederenverantwoordingen. Behalve ten behoeve van de eigen administraties worden tegenwoordig opgaven verlangd: ten behoeve van de omzetbelasting, de heffing der invoerrechten, statistiekrechten, talloze crisisinstellingen. Dit alles gaat gepaard met een chaos van formulieren, die op hun beurt zeer veel extra controle-arbeid met zich mede brengen. Uit deze veelheid van cijfermateriaal wordt echter bij lange na niet dat profijt getrokken, hetwelk — gegeven het enorme werk, dat het particuliere bedrijfsleven eraan ten koste legt — daarvan verwacht zou mogen worden. Ook hier wreekt zich n.l. het gebrek aan centrale coördinatie, hetwelk wij reeds hierboven t.a.v. de loonstatistiek hebben signaleerd.

Nu zou men nog kunnen verwachten, dat van de periodieke overzichten (balansen, resultatenrekeningen) der verschillende bedrijven totaalgegevens zouden kunnen worden verkregen door totaliseering per bedrijfstak. Doch ook dit is vrijwel onmogelijk, voornamelijk door het volslagen gebrek aan uniformiteit — met uitzondering van het wettelijk geregelde Levensverzekeringsbedrijf — tussehen de afzonderlijke administraties en de daaruit samengestelde periodieke overzichten.

De Overheid krijgt dan ook slechts de beschikking over statistieken, die noodgedwongen onvolledig zijn. Dit kan niet anders, omdat hoe meer men afhankelijk is van gegevens van derden, des te belangrijker wegen de verschillen, die ontstaan door z.g. zwevende posten en door gebrek aan uniformiteit. Bovendien geldt als bezwaar, dat de organisatie van deze „derden” niet is ingesteld op het verstrekken der statistische gegevens, men vaak zelfs geheel in dubio verkeert omtrent de gedragslijn, die in de talloze grensgevallen moet worden gevolgd. Het is b.v. van algemeene bekendheid, dat de gegevens, die de banken verstrekken ten behoeve van de Internationale Betalingsbalans niet juist *kunnen* zijn, omdat deze instellingen, hoezeer zij ook daartoe willen medewerken, in de onmogelijkheid verkeerden om rubrieksgewijze op te geven, hetgeen haar op geheel andere wijze bekend is geworden; vooral omdat zij niet over alle gegevens beschikken, welke noodig zijn om een juiste indeeling te beoordeelen. Bij de Statistiek van Voortbrenging en Verbruik ziet men hetzelfde, doordat men van het particuliere bedrijf opgave verlangt van *privaat-economische* gegevens, met het doel deze voor *sociaal-economische* overzichten te gebruiken. Het *privaat-economische* begrip „onkosten” b.v., is sociaal-economisch onbruikbaar. Wanneer men de som van alle werkelijke „toegevoegde waarden” der productie-takken zou kennen en deze bij elkaar zou totaliseeren, dan zou men geheel andere cijfers verkrijgen, dan wanneer men deze uit de private resultatenrekeningen zou pogen te benaderen¹⁰⁾; enz.

¹⁰⁾ Een voorbeeld ter verduidelijking: de uitgaven voor reclamedrukwerk worden in de particuliere administraties als *onkosten* geboekt, zijn derhalve in de statistieken van Voortbrenging en Verbruik van de Katoen-nijverheid, Machine-nijverheid enz. als „toegevoegde waarde” verwerkt. In werkelijkheid is van het drukwerk echter sociaal-economisch gezien de „toegevoegde waarde” niet bij de katoen- of machine nijverheid enz. onder te brengen, aangezien deze bij de drukkerijen zelve reeds is verrekend en derhalve in de statistieken dubbel voorkomt. Hierbij valt nog op te merken, dat het reclamedrukwerk bij de diverse bedrijfstakken in de sociaal-economische statistiek voor het *volledige* bedrag als „toegevoegde waarde” wordt beschouwd! Verder commentaar achten wij overbodig!

Ware er nu slechts een instantie, die door middel van coördinatie van administraties en administratieve gegevens van al het dubbele werk profijt zou trekken, voorzeker zou met bovengenoemde f 500 miljoen per jaar nog wel wat beters en nuttiger te bereiken zijn, dan thans het geval is, nog afgezien van de zelf-contrôle, die op vele gebieden zou worden verkregen en die hiermede tot enorme besparingen zou leiden op het controle-apparaat van de Overheid.

„Administratieve Ordening” komt per saldo dan ook neer op een centrale coördinatie van de sociaal-economische gegevens, die in elke boekhouding aanwezig zijn. Een „ordering” die voor de gemeenschap — als geheel gezien — geen kostenverhoging met zich mede zal brengen; integendeel wij verwachten een stijgend nut bij dalende kosten!

In § 8 hopen wij dit nader aan te toonen.

§ 4. In welke richting moet de oplossing worden gezocht?

Om op deze vraag antwoord te geven, moet allereerst een „Constructie” voor oogen staan, naar welke de administratieve ordening zal moeten streven, om deze theoretisch volkomen sluitend te kunnen krijgen. Deze zou als volgt omschreven kunnen worden:

„Een periodiek event. dagelijks sluitend overzicht van „alle transacties, welke tusschen de huishoudingen eener „economische gemeenschap gesloten worden, gepaard met „een periodiek overzicht van den vermogenstoestand dezer „huishoudingen”. Of, korter gezegd: „Een periodieke „event. dagelijkse trading-account der gemeenschap, „gepaard met een periodiek balans-overzicht”.

Dit is een theoretische constructie en voor wie zich even rekenschap geeft van de draagwijdte van het hierbovenstaande, zal het wel duidelijk zijn, dat deze constructie zelve, bij den huidige stand der administratieve techniek, practisch onbereikbaar is. Immers worden de huishoudingen eener economische gemeenschap niet slechts gevormd uit bedrijfs- en overheids-huishoudingen, doch tevens uit de particuliere (gezins-) huishoudingen. Een gemeenschaps-administratie, als bovenbedoeld, zou dus feitelijk alle economische handelingen weergeven van alle individuen „van de wieg tot het graf”. (Voor Nederland met zijn ca. 2 miljoen gezinnen, die elk gemiddeld tusschen 100 en 200 posten per week uitgeven, beteekent dit 200—400 miljoen posten per week!)

Toch zal de gemeenschapsadministratie een zoo goed mogelijk beeld moeten geven van de economische goederenbeweging, welke in groote trekken kan worden weergegeven in de vergelijking: $Invoer + productie = consumptie + uitvoer$ of — iets vollediger —: $Beginvoorraad + invoer + productie = consumptie + uitvoer + eindvoorraad$, waarbij onder consumptie is te verstaan zoowel de consumptie ten behoeve van de productie als ten behoeve van de consumptie zelve.

In deze „vergelijking” der economische goederenbeweging vormt ongetwijfeld de „consumptie” vooral de particuliere consumptie, den moeijlijkst te bepalen post, zeker nu wij op praktische gronden afstand moeten doen van het „alles administreren”. Er zal dan ook langs indirecten weg een beeld van de consumptie verkregen moeten worden, hetwelk past in het „geheel”. Een werkelijke „gemeenschapsboekhouding”, want hierop komt ons plan toch neer, zal er immers geen genoegen mede kunnen nemen, dat één of meer der hoofdstellen van haar systeem, langs zoogenaamden extra-comptabelen weg — schattenderwijs — zouden worden verkregen. Immers op deze wijze valt men automatisch weer terug naar de methoden der statistiek, die uit haar talloze losse, onsamenhangende en onvolledige gegevens, een beeld tracht te verkrijgen, dat uit den aard

der zaak niet anders dan een „Zerrbild” kan zijn, welke scherpzinnigheid ook bij de samenstelling daarvan is toegepast.

Niet vergeten mag worden, dat het *verbruik* — en inzonderheid het particuliere verbruik — de *motor* is van het geheele productieproces. Het verkrijgen van een als het ware van dag tot dag te volgen inzicht in het verbruik niet alleen van de geheele bevolking van ons land, doch ook naar bevolkingslagen, liefst weder gerangschikt naar economische gebieden, naar inkomens-klassen, naar uitgaven- resp. besparingen-klassen, naar beroepen enz., zal ons bij de administratieve ordening van dit zoo gewichtige onderdeel als ideaal voor oogen moeten blijven staan. Hoe beter het gelukt dit ideaal te benaderen, des te meer kans bestaat er, dat men, om eens een paar voorbeelden te noemen, tot een meer economisch distributiestelsel kan komen, dat men de koopkracht van de geldeenheid op allerlei wijzen regelmatig kan volgen en deze dus niet door improvisatie, doch door werkelijke kennis van zaken geleid, zoo noodig, zal kunnen reguleeren.

Het kan op den duur niet blijven bestaan, dat van het *bedrijfsleven* tot van de kleinste bedrijven toe — b.v. voor fiscale doeleinden — eene nauwgezette aantekening wordt geëischt van alles wat er omgaat, terwijl men anderzijds over de *besteding* van de kleinste en grootste *inkomens*, waarmede evenzeer een maatschappelijk belang is gemoeid, feitelijk — behoudens dan een aantal z.g. budgetonderzoeken — geheel in het duister tast.

De tot nu toe ondernomen pogingen, om door middel van deze budget-onderzoeken een beeld te krijgen van de particuliere uitgaven der verschillende maatschappelijke klassen (inkomens-klassen, beroepsklassen) — van hoeveel belang ook — zullen nimmer volledig tot het gewenschte doel kunnen leiden, omdat voor de bepaling van de totale consumptie dezer groepen, de budgetonderzoeken op selectie materiaal berusten, en mede daardoor een veel te smalle basis vormen m.a.w. niet voldoende representatief zijn te achten. Wanneer men echter deze budgetonderzoeken geleidelijk aan zou willen uitbreiden in dien zin, dat op den langen duur, elk gezin „levenslang” verplicht zou zijn — zooals iedere onderneming thans — eene volledige administratie over alle inkomsten en uitgaven te voeren, dan gelooven wij niet, dat langs dien weg inderdaad een werkelijke administratieve *ordering* zou kunnen worden bereikt. Hoevele bewuste — en vooral ook onbewuste — fouten zouden er in deze administraties niet voorkomen, gezien het feit, dat man en vrouw, ja zelfs de meeste kinderen (zakgeld!) er afzonderlijke kassen (o.m. de diverse portemonnaies) op nahouden en de schijnbaar geringe kennis die voor de administratieve vastlegging der gezins-inkomsten en uitgaven noodig is, noeh bij het overgrote deel onzer huismoeders (het leeuwenaandeel van het volksinkomen wordt door deze uitgegeven), noeh bij hare echtgenooten aanwezig kan worden geacht. Zelfs wanneer bij de Overheid het besef reeds ware doorgedrongen, dat de vooruitgang der economische samenleving mede afhankelijk is van de administratieve kennis, die aan het geheele volk is bijgebracht, en we dus reeds zoover waren, dat het in wezen zoo eenvoudige Boekhouden als een onontbeerlijk leervak aan alle Nederlanders op de Lagere School zou worden onderwezen, zelfs dan gelooven wij nog niet, dat door een totaliseering en verdere statistische verwerking met behulp van de door het gansche volk bijgehouden „gezinsboekhoudingen” het gestelde doel kan worden bereikt.

Practisch alles kan men immers voor het zoo fungibele „geld” (bankpapier, specie) koopen. Hoe zal men de juistheid der aantekeningen van alle gezinnen kunnen vaststellen, zoolang er nog een zoo veelvuldig gebruik wordt gemaakt van een bij uitstek oncontroleerbaar ruilmiddel als het in omloop circulee-

rende „geld”? Reeds thans komt het bij de budget-onderzoeken voor, dat uitgaven voor rooken, drank, bioscoop e.d. doodleuk verantwoord worden onder schoenen-reparatie, melk, grauwe erwten enz. En de huidige deelnemers dezer onderzoeken behooren nog tot „geselecteerd” materiaal!

Ook de totaal omzetten van den winkelstand, alsmede alle andere transacties, die met „contanten” worden vereffend (aankopen op de markt door landbouwers, vee-handelaren e.d.) zijn dikwijls geheel of gedeeltelijk oncontroleerbaar.

Het ideaal waarnaar bij de administratieve ordening zal moeten worden gestreefd, behoort dan ook te zijn, dat onjuiste verantwoordingen ten spoedigste en geheel en al worden achterhaald. Dit ware te bereiken, indien het mogelijk zou zijn, alle vereffeningen te doen geschieden door middel van overboeking (giro), omdat alsdan eene neutrale instantie voor de financiële afwikkeling van elke transactie, die tusschen twee huishoudingen heeft plaats gevonden, automatisch wordt ingeschakeld. Echter zou, wanneer het „geld in natura” volledig door „giraal geld” zou worden vervangen, dit met zich mede brengen, dat ook alle „kruimel-aankopen” door middel van overboeking tot vereffening zouden moeten worden gebracht. Hoe vele kosten zullen hiermede evenwel niet zijn gemoed?

Weliswaar staat hiertegenover, dat het inontvangstnemen van en uitbetalen met bankpapier en specie, het voortdurend „wisselen”, omdat niet met „gepast” geld kan worden betaald, het opmaken van de kas, het bijhouden van het kasboek, de controle op de kas enz. zal komen te vervallen. Ook al het ge-loop „aan de deur” van loopers, incasseerders enz. zal alsdan eveneens komen te vervallen. Het staat derhalve vast, dat bij algeheele invoering van het „giraal geld”verkeer reusachtige besparingen te bereiken zouden zijn. Wij gelooven evenwel, dat deze besparingen, hoe groot ook, vermoedelijk niet zullen opwegen — bij den huidige stand der administratieve techniek — tegen de extra administratieve kosten bij algeheele doorvoering van het giro-systeem, ook voor de allerkleinste aankopen.

Indien evenwel de betalingen in het economisch verkeer uitsluitend met „giraal geld” zouden plaats vinden, dan zou de administratieve ordening zoowel wat betreft de administratieve verantwoording als de administratieve controle aan hooge eischen kunnen voldoen. De administratieve ordening zou alsdan in alle opzichten pasklaar te maken zijn voor eene systematische doorvoering en voortdurende vervolmaking van de economische ordening in al hare schakeeringen. Wordt het principe losgelaten van het per post overboeken der „kruimel-aankopen” — wij meenen op praktische gronden dat dit noodzakelijk is — dan zal gezocht moeten worden naar een systeem van ordening van het betalingsverkeer, waarbij de „totalen” der kruimel-aankopen per onderdeel op eene zoodanige wijze giraal worden vereffend, dat de zekerheid wordt verkregen, dat de totaalverantwoording per onderdeel absoluut betrouwbaar is. Wanneer de noodzakelijkheid wordt gevoeld om voor eenig onderdeel in de details af te dalen, dan mag men achteraf niet voor verrassingen komen te staan, in dien zin, dat de verantwoording van de totale ontvangsten en uitgaven van een gezin, een winkel of eene andere huishouding, bij de ontleding niet juist blijkt te zijn.

§ 5. Welke gegevens en waar vandaan?

Alvorens over te gaan tot de vraag, hoe feitelijk de gemeenschapsadministratie zal moeten werken, hoe als het ware de „interne inrichting” er uit zou moeten zien, moeten dan ook allereerst de moeilijkheden worden besproken, die zich voordoen t.a.v. de gegevens, welke geadministreerd moeten worden en het gebied, waaruit deze zullen moeten worden betrokken.

a. De gegevens.

Zoo goed als in de gewone boekhouding het rekeningstelsel er automatisch voor zorgt, dat de binnengekomen, soms zeer uiteenlopende, gegevens langs zeer bepaalde paden hun weg vervolgen naar een centraal-coördineerend punt, het grootboek, dat de mogelijkheid in zich bergt, uit deze gegevens een *sluitend* overzicht op te stellen, *evenzoo zal de gemeenschapsadministratie langs den weg eener centrale coördinatie het „sluiten” der overzichten mogelijk moeten maken.* Met andere woorden: zij het uitvoer of invoer, productie of consumptie, alle binnengekomen gegevens moeten met elkander in verband kunnen worden gebracht, *het geen slechts mogelijk is, indien van één centraal punt uit zorg wordt gedragen voor een uniforme nomenclatuur en registratuur.*

Wij hebben over dit onderwerp reeds een uitgebreide studie gemaakt, waarbij ons is gebleken, dat bedoelde uniforme nomenclatuur en registratuur alleszins uitvoerbaar is. Dit uiteen te zetten, zou een afzonderlijk uitvoerig artikel vereischen, zoodat wij hiervan thans moeten afzien.

b. Waar vandaan?

Is de „centrale coördinatie” dus het middel, waarmede het „sluiten” der gemeenschapsadministratie *in principe* mogelijk gemaakt moet worden, voor het overige hangt het van de volledigheid der binnengekomen gegevens *zelve* af, of het „sluiten” bereikt wordt.

Bij de gewone boekhoudingen is dit probleem niet moeilijk op te lossen, zoolang de werkingssfeer der te administreren (bedrijfs-) huishouding een afgebakend terrein omvat. Zoodra n.l. een gegeven den drempel der huishouding overschrijdt, dient het geadministreerd te worden. Moeilijker wordt het, indien de afbakening niet volledig of „rekbaar” is, indien b.v. het „zakelijke” moeilijk te scheiden is van hetgeen onder „privé” ressorteert, of indien „vervlechtingen” met andere ondernemingen de eigenlijke grenzen tusschen wat voor de een en wat voor de andere onderneming bestemd is, vervagen.

Deze moeilijkheden doen zich in het groot voor bij de inrichting eener gemeenschapsadministratie, zoodra men althans afstand doet van het „alles administreren”, dat in onze „constructie” ligt opgesloten. Er zal moeten worden gezocht naar een scherp afgebakende grens, binnen welke *alles* geadministreerd moet worden. Deze grens zal echter zoodanig moeten worden gekozen, dat geen groote gebieden geheel worden buitengesloten. Indien de grenslijn van het gebied te „eng” wordt vastgesteld, leidt dit bovendien tot allerlei complicaties, die belemmerend zouden kunnen werken voor het handelsverkeer. Het komt ons daarom voor, dat de grens in het algemeen zal moeten liggen *aan* het punt, waar de handel levert aan den particulier. (De praktische uitwerking zal in § 7 ter sprake komen).

Deze grensbepaling komt in hoofdzaak overeen met de door de wet gemaakte onderscheiding tusschen huishoudingen, die door de wet verplicht zijn tot het voeren van een boekhouding en die waarvoor dit niet is voorgeschreven.

Sedert het bestaan o.a. van de inkomstenbelasting, de ongevallen- en vooral de omzetbelasting-wet is het zich bezig houden van den wetgever met de boekhouding in het particuliere bedrijfsleven geen nieuws meer. Een boekhoudkundige „revolutie” is het door ons beoogde dan ook geenszins.

Behalve bovenbedoelde productie-huishoudingen zullen uiteraard bepaalde categorieën consumptie-huishoudingen (als groo-tere vereenigingen, stichtingen e.d.) binnen het systeem moeten vallen. Ook hiervoor zullen algemeene regels moeten worden gesteld.

(Slot volgt).

I. ROET Jzn.